

BOROS MIKLÓS

ELTÉRŐ UTAKON EGYAZON CÉL FELÉ –

avagy így törte meg Erdély a bukaresti futballhegemóniát

■ Két csapat, amely feltette Erdélyt a futballtérképre. Az egyik elhozta a vegytiszta, profitorientált kapitalizmust a román labdarúgásba, a másik közösségteremtéssel visszahozta a nemzeti kisebbségeket az élvonalba. Két teljesen különböző klubmodell, nagyon eltérő módszerek és hatások, de nagyon is hasonló fogadtatás a centralizált nemzetállam részéről. De a 21. századi román labdarúgásba valóban új dolgokat csak a Kolozsvári CFR és a Sepsí OSK hozott.

Erdélynek sokáig csak a morzsák jutottak

■ Bár a román futballbajnokság és válogatott igazi gyökerei az első világháború után, az Osztrák–Magyar Monarchiától megszerzett területeken találhatók, ez közel 80 éven szinte kizárólag a Bánságot és a Partiumot jelentette. Temesvár (10 bajnoki cím a két világháború között), Arad (6 bajnoki cím a negyvenes évek végétől 1970-ig) és Nagyvárad (az 1944-es magyar bajnoki cím után 1949-ben is aranyérmes lett) hozta magával azt a futballtudást, amelyre a román futball, elsősorban az első három világbajnokságon egyaránt induló válogatott épült, közben pedig még Resicabányának is jutott egy aranyérem 1931-ben.

A történelmi Erdély ehhez képest szinte semmit nem nyert 2008 előtt. Egyetlen bajnoki arany (Brassói Colțea, 1928) és négy kupagyőzelem (Tordai Arieșul – 1961, Kolozsvári U –

A román játékosok és edzők is kimennek a meccs végén meghallgatni a székely himnuszt a végig magyarul szurkoló nézőiktől, a városvezetés meccsnapokon az eseményhez igazítja a stadionhoz vezető utak forgalmát és a buszjáratok sűrűségét.

1965, Petrozsényi Jiul – 1974, Besztercei Gloria – 1994) igencsak szerény termés még akkor is, ha a kommunizmus idején már a rendszer erőszakszervezeteinek fővárosi klubjai (Steaua, Dinamo, majd Victoria) rendre magukhoz rendelték a kiemelkedő tehetségeket.

A mesterséges erőkoncentráció pedig a 80-as évek végére az európai elit közelébe emelte a román klubfutballt, ennek a folyamatnak volt a csúcsa a Steaua 1986-os BEK-győzelme, majd 1989-es döntője. A fővárosi hegemoniát pedig a rendszerváltás sem törte meg, a Steaua és a Dinamo minden idők legjobb román futballgenerációjának kiárusításával ugyanis anyagi fölényre váltotta addigi hatalmi fölényét. A 90-es évek vadkapitalizmusában pedig a labdarúgás környékén inkább gyors profitra éhes szélhámosok, mint valódi befektetők jelentek meg a klubok környékén, mint például a partiumi klubokat (Temesvári Poli, UTA, Bihar FC) évekre kiűtő olasz „üzletemberek” vagy a Kolozsvári U-nál feltűnő, a Caritas-piramisjátékkal összefonódó Dacia Felix Bank.

Az ezredfordulóra így szinte csak hírmondónak maradt partiumi-erdélyi klub az élvonalban, jellemzően olyanok, ahol a szövetségnél jól beágyazott, a bukaresti érdekeket nem zavaró, de kölcsönös szívességekkel a maguk pecsenyéjét is okosan sütőgető vezetők voltak, mint Jean Pădureanu (Beszterce) vagy Romeo Pașcu (Brassó).

Pászkány színre lép

■ Ebbe az állóvízbe dobott egy vártnál jóval nagyobb hullámokat keltő és hosszú távon a román klubfutballt szinte teljesen átrendező követ Pászkány Árpád. A kolozsvári üzletember 2001 decemberében jelentette be, hogy megvásárolja az akkor harmadosztályú vasutascsapatot, a CFR-t, hogy rövid távon a hazai élvonalban, hosszú távon pedig nemzetközi téren is tényezőnek számító klubba alakítsa. A Napoca Szállóban tartott sajtótájékoztatón a hangzatos ter-

vekhez szokott újságírók többsége szkeptikusan fogadta Pászvány hétéves ütemtervét – a román futballra akkor már igencsak jellemző volt a nagyotmondás. Egyszerűen nehéz volt elhinni, hogy egy vidéki csapat felnőhet a bukaresti topklubok szintjére.

Az alig 30 éves Pászvány viszont – legalábbis egy évtizeden át – egészen másképp gondolkodott, mint a kommunizmus idején szocializálódott, nála általában kétszer idősebb, túlélésre játszó román klubvezetők többsége. A CFR költségvetését folyamatosan növelve előbb vásárlóként, majd – ami a játékosok külföldre árusítását jó másfél éven át monopolizáló fővárosi kluboknak még jobban fáj – eladóként lépett fel a játékospiacon. A C osztály megnyeréséhez még elég volt 100 ezer euró, de 2008-ban, az első bajnoki cím és Román Kupa megnyerésekor már 10 millió fölött volt a kolozsvári klub költségvetése. Előrelátásának legjobb bizonyítéka a 2006 nyarán igazolt portugál játékosok sora volt – az élvonalbeli klubok vezetőiként elsőként realizálva, hogy fél év múlva, Románia EU-tagságának köszönhetően ezek a játékosok már nem fognak idegenlégiósoknak számítani.

Bár ő maga mindig a német klubmodelleket vagy a spanyol Valenciát jelölte meg követendő példának, Pászvány alatt a CFR egy portugál típusú tranzitcsapat lett, amely olcsón vásárolt (elsősorban a portugál és a dél-amerikai piacról), és topjátékosait jelentős profittal adta tovább. Merkantilista szemléletét jól mutatja, hogy a játékosokért, illetve a nemzetközi kupaszereplésért az UEFA-tól kapott, szintén euróban tízmilliós nagyságrendű összegek mellett a jegyárakból is megpróbált komoly bevételt termelni, elsősorban a fizetőképes középosztályt célozva meg. Ez a törekvése már nem volt ennyire sikeres, míg a Bajnokok Ligája-mérkőzéseken vagy a bukaresti topklubok elleni bajnoki rangadókon összejött a telt ház a 22 ezres bővített fellegrári stadionban, a csapat minden meccsre hűségese kilátogató törzsközönsége – leginkább a pillanatnyi eredmények függvényében – 3-5 ezer között mozgott.

A CFR gyorsan a kolozsvári és az erdélyi magyarság kedvence lett annak ellenére, hogy az 1907-ben alapított klub vezetése nyíltan sosem vállalta fel a magyar identitást, és magyar etnikumú játékos is elvértve fordult meg a csapatban. Egyrészt az addigi külvárosi munkáscsapat pár százas törzsközönségében is felülreprezentált volt a kolozsvári magyarság, másrészt az 1907-es – azaz Trianon előtti – alapítás nyílt felvállalása is a csapat irányába terelte nemcsak a helyi, hanem rövidesen az összerdélyi magyar focirajongókat. Magyar többségű közönséggel rendelkező csapat ugyanis Marosvásárhely eltűnésével a futballelit térképeről már a rendszerváltás utáni első évektől kezdve nem szerepelt az élvonalban. Hivatalos felmérés ugyan sosem készült, de a CFR közönségének nagyjából felét tehetik ki a magyarok, és ez a helyzet a 2017-es tulajdonosváltás után sem változott. A szurkolók identitása akkor és azóta is elsősorban kolozsvári és erdélyi, ezzel párhuzamosan pedig Bukarest-ellenes elemekben bővelkedett.

Pászvány 2013 után belebukott abba, hogy a futball után a még nagyobb pénzt jelentő tévés közvetítések piacára is megpróbált betörni, de a helyére érkező Ioan Varga (és a valószínűleg mögötte álló, kolozsvári PSD-élite) csak a szakmai vonal szintjén hozott változást – mert közönségpolitikája egy pillanattig sem volt. A CFR-re Pászvány alatt – a riválisok és a fővárosi sajtó által erősen pejoratív értelemben – ráégett „magyar” jelző használata azonban nem emiatt ritkult meg látványosan.

Székelyföld is felkerül a térképre

■ A Pászkány-féle CFR fénykorában, 2011-ben egy újabb erdélyi magyar üzlet-ember lépett színre, ám ezt akkor szinte senki nem vette észre. Sepsiszentgyörgy ugyan mindig is a legsikeresebb székely város volt a romániai labdarúgásban több évtizedes másodosztályú múlttal, ám akkoriban olyannyira padlón volt a helyi foci, hogy csapata sem volt a városnak. Diószegi László a lehető legmélyebbről, a megyei másodosztályból építette fel a Sepsi OSK-t, bár a klub meg-alapításkor még az újbóli Liga 2-es szereplés volt a maximális cél.

Ami viszonylag gyorsan, évente osztályt ugorva össze is jött, alsóbb osztályokban a biztos költségvetés garantálta a költségvetést, azt viszont senki sem gondolta, hogy a másodosztályból is egyetlen szezon alatt feljebb lép a Sepsi. Diószegi viszont menet közben jól ismerte fel, hogy a 2016–2017-es szezonban a korábbinál kevesebb csapat képes megpályázni az élvonalat, és menet közben feljebb srófolva a célokat, sikerült történelmet írnia: először jutott fel egy székelyföldi klub az első osztályba.

A jó helyzetfelismerés, a konjunktúrák gyors kihasználása pedig azóta is a háromszéki vezetés legnagyobb erőssége. A másik pedig, hogy Diószegiék – bár talán még Pászkánnál is kisebb tudással és kapcsolati tőkével érkeztek meg a román klubfutballba – nagyon gyorsan tanulnak a saját hibáikból. A Sepsi sosem követte el kétszer ugyanazt a hibát, és ami látványosan megkülönböztette a CFR-től: nem tartozik az edzőfaló klubok közé. László Csaba kivételével az összes szakvezető kapott két szezont a bizonyításra, és a legnagyobb sikereket elérő Cristiano Bergodi végül önszántából távozott a második Román Kupa-diadal után.

A Sepsi OSK a 2023-as Szuperkupa-döntőben (fotó Riti József Attila)

zonyos takaró. A CFR és a Sepsi között pontosan az a különbség, mint az Erdély központjaként közvetlenül Bukaresttel rivalizáló Kolozsvár és az elsősorban a Székelyföldön belüli elsőségért harcoló Sepsiszentgyörgy között. Ezen a téren egyébként a Sepsi OSK látványosan és villámgyorsan megnyert egy különcsatát a magyar kormány által székelyföldi futballközpontnak kiszemelt és ennek mértékében támogatott Csíkszeredával szemben: a gyors felfutással kiérdemelte a határon túli sportot bőkezűen támogató budapesti kormány, valamint a román piacon is érdekelt anyaországi topcégek támogatását.

A pénzt viszont okosan költötték el, a játékospiacon látványosan kerültek a kivásárlások: hét év alatt alig félmilliót eurót fizetett a Sepsi, amelynek legdrágább igazolása a 125 ezer eurós vételárú Pavol Safranko. A szlovák csatár egyben a legdrágább eladás volt is Szentgyörgyön, ahol a bevételi oldalon eddig 2,2 millió szerepel – igaz, a legnagyobb értékeit, az ifiként megszerzett és menet közben román válogatottságig jutó Nicolae Păunt és Marius Ștefănescu eddig meg tudta tartani a klub. A szentgyörgyi csapat – elsősorban a televíziós és szponzori pénzeknek, de lassan a nemzetközi kupaszereplésnek is köszönhetően – szolidan nyereséges, miközben a nyilvánosság felé továbbra is a helyi közönség kiszolgálását, szórakoztatását hangsúlyozza.

Ez pedig a legnagyobb különbség a 2000-es évek két sikeres erdélyi csapata között. A CFR-nél az egymást kölcsönösen generáló szakmai és pénzügyi sikerek mellett végig háttérben maradt a csapat mellé/mögé álló közönség és a közösség, a Sepsinél viszont látványosan összefonódott. A román játékosok és edzők is kimennek a meccs végén meghallgatni a székely himnuszt a végig magyarul szurkoló nézőiktől, a városvezetés meccsnapokon az eseményhez igazítja a stadionhoz vezető utak forgalmát és a buszjáratok sűrűségét. A szurkolók erősen kihangsúlyozott székely identitása pedig remekül kiegészíti a klubvezetés visszafogottabb, a román sajtó irányában elsősorban a város iránti elkötelezettséget kiemelő kommunikációját.

Miközben a hivatalos Románia még a Székelyföld létezését is tagadja, a térség első sikeres futballklubjaként a Sepsi sokkal többet tett annál, mint hogy nyert két-két Román Kupát és Szuperkupát. Azzal, hogy immár Romániát is képviseli az európai kupákban, egyre nehezebb belekötni a klub magyar identitásába és Budapestről (is) érkező költségvetésébe. Utóbbit pedig éppen az a bukaresti sajtó emlegeti fel rendszeresen, amely előtte évtizedeken át siránkozott, hogy nem érkeznek külföldi befektetők a forrásszegény román labdarúgásba.

A magyarkártyát pedig már szurkolói szinten sem nagyon lehet kijátszani az erdélyi klubok ellen. Miután a román szövetséget és klubokat rendszeresen büntetni kezdte az UEFA a nemzetközi mérkőzések rendszeres – és ellenféltől független – magyarellenes skandalásai miatt, immár a hazai játékvezetőktől is elvárják, hogy ilyenek esetében félbeszakítsák a meccsüket. A FCU Craiova szentgyörgyi meccsének leállítása még akkor is egyértelmű és a jelek szerint hatásos jelzés volt a koronavírus-járvány után a stadionokban felerősödött magyarellenességgel szemben, hogy az olténiai klubnak jogászokkal sikerült elkerülnie a játék nélküli vereséget. Kapott helyette a pályán egy 4-0-s pofont...

A 2008 előtti erdélyi trófeaszegénység pedig immár múlté, a CFR négy-négy bajnoki címe és kupagyőzelme, a Sepsi két kupájával megfejelve 15 év alatt megtriplázta a serlegek számát, olyan erős erdélyi, illetve székelyföldi identitást tárva a sikerek mellé, amelyre előtte csak Craiova volt képes a romániai labda-

rúgás közelmúltjában. Temesvár és Arad sikerei időben már túl távol vannak, a CFR és a Sepsi viszont a jelent és remélhetőleg a jövőt is jelentik.

CFR legdrágább vásárlásai

Játékos	Előző klub	Összeg (euró)	Év
Christian Fabbiani	Lanús	3 millió	2006
Álvaro Pereira	Argentinos Juniors	2,5 millió	2008
Lars Hirschfeld	Rosenborg	1,2 millió	2008
Daniel Amoreirinha	Benfica	1 millió	2007
Niklas Sandberg	AIK Solna	1 millió	2007
Yssouf Koné	Rosenborg	1 millió	2008
Cristian Bud	Gaz Metan	1 millió	2010
Giorgi Csanturia	Vitesse Arnhem	1 millió	2013
Sasa Bjelanovic	Vicenza	900 ezer	2010
Gabriel Mureşan	Besztercei Gloria	850 ezer	2007

CFR legdrágább eladásai

Játékos	Vásárló klub	Összeg (euró)	Év
Álvaro Pereira	FC Porto	6,5 millió	2010
Lacina Traoré	Kuban Krasznodar	6 millió	2011
<i>Renan Garcia</i>	Sampdoria	4,2 millió	2012
<i>Rafael Bastos</i>	Al-Nasszr	3,5 millió	2013
Modou Sougou	Olympique Marseille	3 millió	2013
Ciprian Deac	Schalke	3 millió	2010
Emanuel Culio	Galatasaray	2 millió	2011
Nana Boateng	Csonbuk Hyundai	2 millió	2023
Emanuel Yeboah	Bröndby IF	1,8 millió	2023
Sebastian Dubarbier	Lorient	1,5 millió	2010
<i>Antonio Semedo</i>	FCSB	1,2 millió	2008
Romeo Surdu	FCSB	1 millió	2007
<i>Weldon Santos</i>	Csangcsun Jataj	1 millió	2012
Derrick Ogbu Chuka	Liaoning FC	1 millió	2014
Andrei Burcă	al-Ohdúd	1 millió	2023

Megjegyzés: a dőlt betűvel jelzett játékosokat ingyen igazolta a CFR

A Sepsi OSK legdrágább eladásai

Játékos	Vásárló klub	Összeg (euró)	Év
Andres Dumitrescu	Slavia Prága	1 millió	2023
Pavol Safranko	Mamelodi Sundowns	700 ezer	2021
Ibrahima Tandia	Al-Hazem	600 ezer	2019
Andrei Dumiter	FCSB	350 ezer	2021
Bogdan Mitrea	Universitatea Craiova	250 ezer	2022
Tamás Márk	Neftcsi Baku	150 ezer	2023
Nicolae Carnat	CFR	50 ezer	2020